

Grzegorz GORYŃSKI
Morski Oddział Straży Granicznej - Gdańsk

POWSTANIE, ZADANIA I DZIAŁALNOŚĆ BAZY REMONTÓW I TECHNICZNEGO ZAOPATRZENIA OKRĘTÓW I KUTRÓW WOP W GDAŃSKU - WESTERPLATTE.

Właściwe (bezawaryjne) funkcjonowanie jednostek pływających WOP wymagało ciągłej ich obsługi, uzupełniania zaopatrzenia i magazynowania zapasów. Aby sprostać tym specjalistycznym zadaniom, konieczne było powołanie w strukturze służby morskiej WOP pionu technicznego. Uczyniono to w trakcie zmian organizacyjnych przeprowadzonych w służbie morskiej w połowie 1951 r. Od 1 lipca tr. powołano Wydział Remontu Zaopatrzenia Technicznego i Nadzoru Służby Morskiej WOP w Gdańsku. Podlegał on bezpośrednio zastępcy dowódcy WOP do spraw morskich, a został zorganizowany do przeprowadzania remontów taboru pływającego znajdującego się na wyposażeniu poszczególnych dywizjonów oraz do zaopatrywania w paliwo, smary i specjalny techniczny sprzęt morski. Jego szefem mianowano 7 lipca 1951 r. kmdr. por. inż. Romana Somnickiego¹.

Utworzenie wydziału usprawnić miało pracę inżynierów i techników zajmujących się przygotowaniem jednostek pływających do działań na morzu. Powstał kompetentny organ, który koordynował prace remontowe na okrętach i kutrach we wszystkich dywizjonach - począwszy od ich planowania, poprzez zawieranie umów na prace techniczne w stoczniach, po kontrolę jakości wykonanych prac i ich terminowość. Prócz tego planował on i realizował zaopatrzenie techniczno - specjalne oraz finansował te przedsięwzięcia. Struktura ta nie funkcjonowała jednak długo, gdyż w kwietniu 1952 r. wydział ten przemieniono na bazę². Prace zmierzające do jej utworzenia rozpoczęto pod koniec 1951 r. od ustalenia obiektów jakie należy wybudować. Ich projekty wykonać miało Biuro Projektów Budownictwa Morskiego w Gdańsku. Nieco wcześniej podjęto w dowództwie MW starania o zgodę na zajęcie przez WOP terenu Westerplatte³.

Całościowy (generalny) plan budowy remontowej bazy WOP powstał w pierwszej połowie 1952 r. Inwestycja ta, w założeniach ograniczona do minimalnych, aczkolwiek nieodzownych dla normalnego funkcjonowania wymagań była Wojskom Ochrony Pogranicza potrzebna. Zorganizowanie trzech dywizjonów jednostek pływających oraz wyposażenie ich w tabor

plywający stworzyło konieczność wybudowania do jego remontów i obsługi odpowiedniej bazy remontowej.

Ogólny plan przewidywał wybudowanie na Westerplatte następujących obiektów: wyciągu podłużnego (slipu) na 350 ton nośności; 4 baraków murowanych o kubaturze ok. 3000 m³ każdy (2 przeznaczono na koszary dla żołnierzy Bazy Remontowej i Dywizjonu Morskiego 16 Brygady WOP a pozostałe 2 na magazyny); halę remontową do remontu małych kutrów (motorówek) o drewnianym kadłubie o kubaturze 4700 m³; główny budynek warsztatowy (mieścić się w nim miały działy: tokarski, ślusarski, łączności, silnikowy i artylerii) o kubaturze 13200 m³; kadłubowni mającej kubaturę 2600 m³ (do obróbki blach stalowych, kuźni i spawalni); budynków gospodarczych - łaźni, kotłowni i pralni (2000 m³) oraz kanałów centralnego ogrzewania, instalacji wodnych i elektrycznych. Koszt tej inwestycji miał wynosić 9100000 zł⁴. 8 lipca 1952 r. wiceminister BP gen. Mieczysław Mietkowski ostatecznie zatwierdził budowę bazy. Miała być ona zrealizowana w latach 1952 - 1954 za sumę 10500000 zł.⁵.

Na początku 1952 r. podjęto również prace nad przyszłym etatem bazy remontowej. W styczniu tr. pełniący obowiązki szefa Wydziału por. Zbigniew Konopka przedstawił zastępcy dowódcy WOP do spraw morskich odpowiedni projekt. Przewidywał on, że będzie ona liczyła 252 wojskowych (45 oficerów, 98 podoficerów - w tym 60 zawodowych i 109 marynarzy) oraz 47 pracowników kontraktowych. Przygotowany przez por. Konopkę projekt nie zyskał jednak pełnej akceptacji zastępcy dowódcy WOP ds. morskich. O ile zaakceptowana w zasadzie została jej organizacja, to ilość etatów kmdr Gricuk poważnie zmniejszył. 10 kwietnia 1952 r. rozkazem ministra BP dotychczasowy Wydział Remontów, Zaopatrzenia Technicznego i Nadzoru Służby Morskiej WOP w Gdańsku przemianowany został na Bazę Remontów i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP (BRITZOIK WOP)⁶. Jej etat (nr 350/1) początkowo liczył 97 wojskowych (25 oficerów, 30 podoficerów - w tym 14 nadterminowych i 42 marynarzy) oraz 29 pracowników cywilnych. Nie był on w pełni obsadzony, gdyż nie było wówczas jeszcze takiej potrzeby. W późniejszym okresie, kiedy oddawano nowe obiekty bazy, jej etat także powiększano⁷.

Działalnością bazy kierował jej dowódca. Podlegał on bezpośrednio dowódcy WOP i jego zastępcom. Odpowiadał za: wyszkolenie bojowe i polityczne oraz wychowanie, dyscyplinę i „stan moralno - polityczny” całego składu osobowego bazy; stan zabezpieczenia materiałowego, technicznego, gospodarki finansowej, uzbrojenia i gotowości bojowej; realizację planów produkcyjnych w warsztatach, ich jakość i dotrzymywanie terminów remontu okrętów oraz planowe przekazywanie ich do pełnienia służby; organizację „socjalistycznego współzawodnictwa pracy” w

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

warsztatach oraz ochronę przeciwpożarową obiektów bazy i znajdujących się w remoncie okrętów⁸.

Zorganizowana na Westerplatte baza morska z własnym warsztatem remontowym była wszechstronnie przystosowana do obsługi technicznej taboru pływającego. Jej istnienie - w mojej ocenie - było uzasadnione. Jednak funkcjonowanie bazy w ustalonej 1954 r. strukturze organizacyjnej budziło wątpliwości, zarówno dowództwa bazy, jak też kierownictwa WOP. Ci pierwsi zamierzali powiększyć jej etat nie licząc się z ponoszonymi kosztami, natomiast dowództwo WOP mając do wyboru liczne stocznie, dążyło do obniżania i tak poważnych wydatków (zob. schemat nr 1).

W drugiej połowie 1957 r. poddano dwukrotnej analizie działalność BRITZOIK WOP. Pierwszą inspekcję przeprowadzono od 13 do 16 września 1957 r. Objęła ona zagadnienia służby, wyszkolenia, porządku wojskowego, dyscypliny oraz produkcji i stanu zaopatrzenia. W jej trakcie wskazano na liczne uchybienia. Dotyczyły one m.in. planowania remontów jednostek, wykorzystania pracowników w produkcji, ich kwalifikacji oraz kontroli technicznej. Na tej podstawie opracowano wnioski, które przyczynić się miały do usprawnienia działalności. W pierwszej kolejności Komisja wskazała na konieczność zmiany dotychczasowych etatów bazy. Reorganizację według niej, należało przeprowadzić w dwóch etapach. W pierwszym - wewnętrznym, dotychczasową ilość pracowników miano lepiej wykorzystać w produkcji. Drugi etap, polegający na całkowitej zmianie etatów, miał rozstrzygnąć zasadność takiej ich ilości, gdyż nowa obsada powinna opierać się na wysoko kwalifikowanych pracownikach i nowej organizacji produkcji. Miano także poprawić organizację pracy i służby, zmniejszając absencję pracowników o 10 - 15%, wprowadzić szkolenie przywarsztatowe w celu podniesienia kwalifikacji, zwiększyć kontrolę techniczną i kontrolę materiałową, ożywić działalność racjonalizatorską, przeprowadzić aktualizację norm produkcyjnych, zwiększyć ilość kontraktów ofertowych, szczególnie na usługi slipowe i pracę obrabiarek. Zwrócono również uwagę na konieczność podwyższenia jakości remontów jednostek pływających i terminowości ich wykonania. Należało również opracować analizę zdolności produkcyjnej warsztatów, dając odpowiedzi na pytania: ile „roboczogodzin rzeczywistych” mogą przepracować warsztaty miesięcznie, ile jednostek może być remontowanych jednocześnie i ile czasu potrzeba na wykonanie przeciętnego remontu bieżącego i średniego dla motorówek i jednostek typu „KP”⁹.

Dwa miesiące później z rozkazu dowódcy WOP od 18 listopada do 5 grudnia przeprowadzono kolejną kontrolę bazy remontowej. Sprawdzano całokształt zagadnień związanych z produkcją i ustalono profil produkcyjny oraz długofalowy plan rozwoju. Ogólna ocena bazy wypadła negatywnie.

Złożyło się na to kilka czynników. Działalność produkcyjna warsztatów nie odpowiadała istniejącym możliwościom - w niepełnym stopniu wykorzystywano istniejący park maszynowy, nieterminowo wykonywano remonty oraz niedostateczna była jakość wykonywanych prac. Duża płynność kadr, związana ze zwolnieniami do rezerwy marynarzy, wpływała ujemnie na organizację produkcji oraz utrzymanie urządzeń. Kwalifikacje marynarzy były niewystarczające, a ich zatrudnienie miesięczne było o 52 roboczogodziny mniejsze niż pracowników cywilnych. Równocześnie ich praca była o ok. 30% mniej wydajna. Produkcja warsztatów bazy remontowej w porównaniu ze stoczniami państwowymi była znacznie droższa. Cena 1 roboczogodziny w bazie wynosiła 42,54 zł., a w stoczniach ok. 35 zł. Uwzględniając profil produkcji na najbliższe lata istniała konieczność doinwestowania bazy w latach 1958 - 1961 o sumę 4.082.000 zł. Mimo, że przedstawiony przez komisję obraz bazy nie był pozytywny, a dotychczasowa jej działalność produkcyjna i zaopatrzeniowa nie była zadawalająca, uznano, że przy posiadanych zdolnościach produkcyjnych istniała możliwość dalszego zwiększenia ilości i jakości wykonywanych zadań. Należało jednak przeprowadzić konkretne zmiany: zreorganizować istniejący system działalności, wprowadzić nowe etaty w warsztatach i w zaopatrzeniu oraz finansować jej działalność z budżetu resortu MSW, gdyż przejście na rozrachunek gospodarczy było niemożliwe¹⁰.

Niezależnie od stwierdzonych usterek, istnienie Bazy Remontu i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP komisja uznała za uzasadnione ze względu na konieczność wykonania remontów i konserwacji istniejących oraz nowych jednostek pływających które wprowadzano do służby zgodnie z planem budowy. Trzeba też było zaopatrywać cztery dywizjony OP i SSM WOP w sprzęt techniczno - morski, sorty mundurowe i środki finansowe.

Dowódca WOP zaaprobował wnioski zgłoszone przez komisję dotyczące dalszego funkcjonowania bazy remontowej w nowym kształcie organizacyjnym. Następnie przedstawił ministrowi Spraw Wewnętrznych wniosek o zmianę struktury gospodarczej Bazy Remontów. Został on 2 lipca 1958 r. zatwierdzony przez ministra Spraw Wewnętrznych. Na tej podstawie 31 grudnia 1958 r. dotychczasowa Baza Remontu i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP została zlikwidowana. W jej miejsce 1 stycznia 1959 r. powołano dwie odrębne instytucje: jednostkę wojskową „Główna Składnica Zaopatrzenia Techniczno - Morskiego WOP” oraz przedsiębiorstwo państwowe pod zarządem MSW o nazwie „Przedsiębiorstwo Remontu Okrętów - Westerplatte”¹¹.

Powstanie bazy morskiej, mającej remontować oraz zaopatrywać tabor pływający WOP było rozwiązaniem celowym. Jej zorganizowanie i

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

czteroletnie funkcjonowanie wiązało się jednak z dużymi nakładami finansowymi ponoszonymi przez Wojska Ochrony Pogranicza. Brak ze strony dowództwa WOP należytego nadzoru gospodarczego nad jej działalnością oraz nieliczenie się z kosztami jej funkcjonowania w znacznym stopniu przyczyniło się do likwidacji tej placówki.

PRZYPISY

- ¹ H. Dominiczak, *Zarys historii Wojsk Ochrony Pogranicza 1945-1985*, Warszawa 1985, s. 71; Archiwum Straży Granicznej w Kętrzynie (dalej ASG), sygn. 230/103, k. 103 - 106; Rozkaz personalny nr 0131 dowódcy WOP z 7.07.1951 r.; ASG, sygn. 230/103, k. 45 - 48; Organizacja i zakres pracy Wydziału Remontów, Zaopatrzenia i Nadzoru Technicznego Służby Morskiej WOP.
- ² H. Dominiczak, *op. cit.*, s. 73.
- ³ Przejęcie przez WOP od Marynarki Wojennej terenu (basenu amunicyjnego) byłej wojskowej Składnicy Tranzytowej nie było takie proste. O jego przekazanie zastępca dowódcy WOP ds. morskich zwrócił się 9 kwietnia 1951 r. do dowódcy MW. W tym czasie Ministerstwo Żeglugi podjęło również starania o przejęcie tego terenu z zamiarem budowy bazy CPN. Na interwencję Sztabu Generalnego w Państwowym Komitecie Planowania Gospodarczego prośba ministerstwa Żeglugi została odrzucona, gdyż basen Westerplatte wraz z przyległym terenem został zastrzeżony do celów obronnych. Dopiero 16 kwietnia 1953 r. płk Fonkowicz informował dyrektora Szefostwa Zaopatrzenia MBP, że minister ON wyraził zgodę na przekazanie terenu Westerplatte jednostce WOP. 5 maja 1953 r. przedstawiciel MW Marian Matelski przekazał go przedstawicielom BRITZOIK WOP ppor. Tadeuszowi Broniewiczowi i ppor. Konradowi Sobocińskiemu. ASG, sygn. 245/93, k. 199; Pismo zastępcy dowódcy WOP ds. morskich z 9.04.1951 r. do dowódcy MW;

Z HISTORII OCHRONYGRANIC

ASG, sygn. 245/93, k. 202; Pismo szefa Zarządu I Sztabu Generalnego nr 01293/I z lipca 1952 r. do dowódcy MW;

ASG, sygn. 245/93, k. 203; Pismo szefa departamentu Kwaterunkowego Głównego Kwatermistrzostwa nr 02233/II z 16.04.1953 r. do dyrektora Szefostwa Zaopatrzenia MBP;

ASG, sygn. 245/93, k. 205; Protokół zdawczo – odbiorczy spisany 5.05.1953 r. w Bazie Remontów i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP w sprawie przekazania basenu Westerplatte wraz z przyległym terenem.

⁴ ASG, sygn. 240/178, k. 7 – 8; Pismo dyrektora Szefostwa Zaopatrzenia MBP nr U – I/1343/52 z czerwca 1952 r. do wiceministra BP gen. M. Mietkowskiego;

ASG, sygn. 230/105, k. 281 – 282; Pismo dowódcy WOP nr 03784 z 26.10.1951 r. do Wydziału Budowlanego Szefostwa Zaopatrzenia MBP.

⁵ ASG, sygn. 245/93, k. 185 – 186; pismo dyrektora Szefostwa Zaopatrzenia MBP nr U – I 636/53 z 5.05.1953 r. do ministra BP;

ASG, sygn. 240/178, k. 9; Pismo dowódcy WOP nr 01912 z 27.06. 1952 r. do wiceministra BP gen. M. Mietkowskiego.

⁶ ASG, sygn. 239/8, k. 113 – 118; Pismo szefa Wydziału Remontowego nr 074 z 24.01.1952 r. do zastępcy dowódcy WOP ds. morskich;

H. Dominiczak, op. cit., s. 73.

⁷ W 1952 r. Baza otrzymała następującą organizację:

- dowództwo;
- sekcja polityczna;
- sekcja personalna;
- kancelaria;
- warsztaty remontowe;
- wydział planowania;
- wydział techniczny;
- dział mechaniczno – ślusarski;
- dział kadłubowy;
- dział silnikowy;
- dział elektryczny;
- dział łączności;
- dział obróbki cieplnej;
- dział remontu uzbrojenia;
- sekcja finansowa;
- wydział zaopatrzenia;
- sekcja zaopatrzenia technicznego;
- sekcja mundurowa;
- sekcja uzbrojenia i specjalnego zaopatrzenia morskiego;
- sekcja zaopatrzenia łączności;
- pluton gospodarczy.

Z HISTORII OCHRONYGRANIC

We wrześniu 1953 r. dotychczasowy etat bazy (nr 350/1) projektowano zwiększyć o ok. 100 etatów. 28 grudnia 1953 r. przemianowano ją na nowy etat nr 350/2. Wprowadzono min. działą: obróbki drewnianej; wyciąg podłużny 350 ton, dźwig portowy 2,5 tony i drużynę ochrony.

ASG, sygn. 463/21, k. 103 - 106; Obsada etatowa oficerów BRITZOIK WOP;

ASG, sygn. 240/183, k. 20; Protokół przekazania obowiązków szefa Wydziału Remontów Zaopatrzenia i Nadzoru Technicznego Służby Morskiej WOP;

ASG, sygn. 245/98, k. 125 - 128; meldunek dowódcy BRITZOIK WOP nr 01586 z 17.11.1953 r. do D WOP.

ASG, sygn. 243/6, k. 159 - 160; Projekt uzupełnienia etatu nr 350/1 Bazy Remontu i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP;

ASG, sygn. 242/1, k. 264 - 266; Rozkaz organizacyjny dowódcy WOP nr 0042 (Pismo nr 005076/Org z 30.12.1953 r.).

⁸ ASG, sygn. 466/62, k. 3 - 18; Tabele funkcyjne Bazy Remontów.

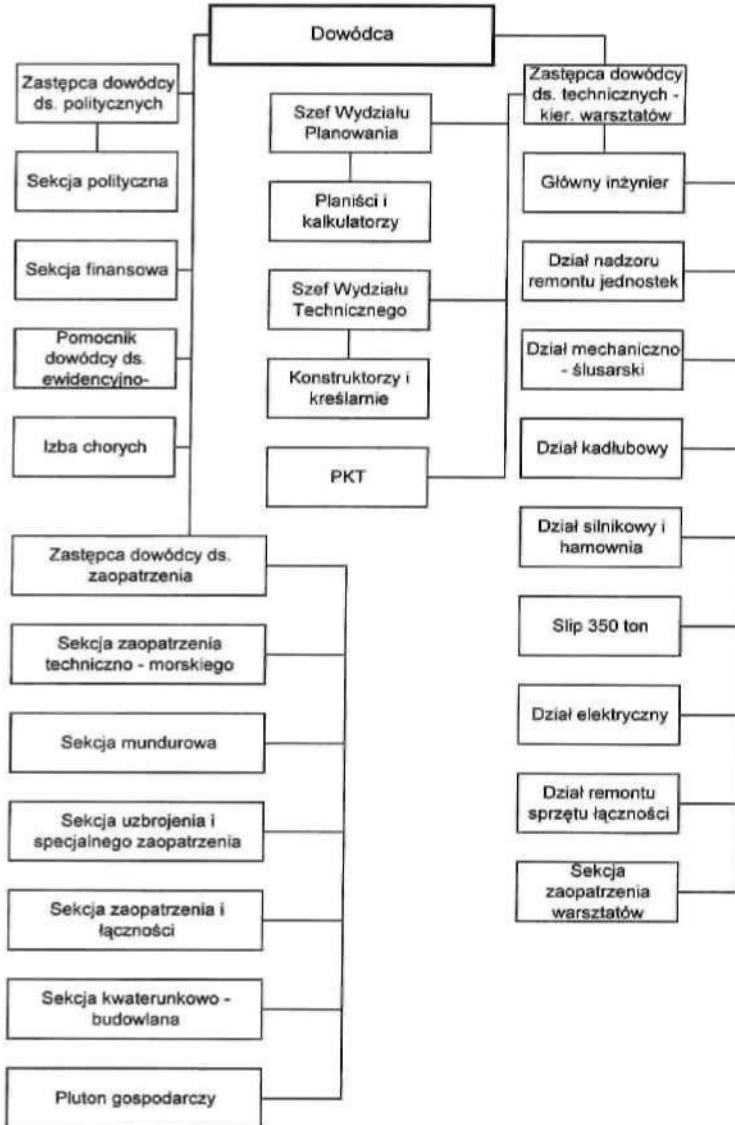
⁹ ASG, sygn. 467/2, k. 638 - 645; Sprawozdanie z przeprowadzonej inspekcji Bazy Remontów i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP.

¹⁰ ASG, sygn. 998/48, k. 13 - 21; Protokół komisji w sprawie działalności Bazy Remontów i Technicznego Zaopatrzenia Okrętów i Kutrów WOP.

¹¹ ASG, sygn. 1283/112, k. 110 - 111; Rozkaz dowódcy WOP nr 0161/Sztab z 4.10.1958r.; ASG, sygn. 1280/85, k. 480 - 481; Rozkaz dowódcy WOP nr 0212/Sztab z 18.12.1958r

Schemat nr 1

Organizacja
Bazy Remontów i Technicznego Zaopatrzenia
Okrętów i Kutrów WOP (czerwiec 1956 r.).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: ASG, sygn. 486/62, k. 3 - 19.

Goryński Grzegorz; Powstanie, zadania i działalność baz remontów i technicznego zaopatrzenia okrętów i kutrów WOP w Gdańsku Westerplatte, Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 2/02, Koszalin 2002, s. 148 – 155.